

Σαρβὲ νὰ δηλώσῃ πρὸς τὸν ἀντίπαλον τοῦ Ζαβουγιέ ὅτι αὐτὴ οὐδέποτε θὰ ἐνυμφεῖτο ἐκ νέου. « Ὡ, οὐδέποτε ! . . . οὐδέποτε ὀριστικῶς. Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἄρα γε ; »

Ἡ ἀπάντησις καὶ ἡ ἐρώτησις ἔκαμον τὸν ἱατρὸν νὰ μειδιάσῃ, ἐνῶ ἀπήλπισαν τὸν Μεδερίκον.

« Ὅτε ὁ Σαρβὲ ἐπανεῖθε κατόπιν τὴν Ἑρρικέτταν, τὴν ἠρώτησεν ἂν μετὰ τοιαύτην ἄρνησιν δὲν ἐθεόρει ὡς ἀδιακρίσιαν τὸ νὰ τὸν βλέπῃ ἐξακολουθοῦντα τὰς ἐπισκέψεις του ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν.

— Καὶ ποῦ ἔγκριται ἡ ἀδιακρίσις εἰς αὐτό, φίλτατέ μου Σαρβέ; εἶπεν αὕτη. Δὲν εἴμεθα δύο συνέταιροι;

— Ναί, βεβαίως· ἀλλ' ὁ κόσμος . . .

— Ὁ κόσμος; ὁ κόσμος; Δὲν ἀναγνωρίζω τὴν γνώμην του· δὲν πιστεύω εἰς ἄλλο τι εἰμὴ εἰς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν!

— Προσέξατε, κυρία! . . . Εἰς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν; Καὶ ἂν αὐτὴ ἀπεραινέτο ὅτι πρέπει νὰ μὲ νυμφευθῆτε;

Ἡ κυρία Ἑρβλαί ἐμειδιάσεν, εὔρε δὲ ὅτι ὁ Μεδερίκος ἦτο πολὺ πνευματώδης τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ δὲ Μεδερίκος παρετήρησεν ὅτι εἶχεν ἀφήσει περισσότερον τοῦ συνήθους τὴν εὐμορφὸν χεῖρά της μετὰ τῆς ἰδικῆς του.

Καὶ τὰ ἔτη εἶχον παρέλθει, εἶχον παρέλθει χωρὶς ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ν' ἀποφανθῆ ὑπὲρ τοῦ γάμου τῆς κυρίας Ἑρβλαί μετὰ τοῦ Μεδερίκου, οὐχὶ ὁμως καὶ χωρὶς ὁ κόσμος, ὁ κόσμος ἐκεῖνος περὶ τῆς γνώμης τοῦ ὁποίου τόσον ὀλίγον ἐνδιεφέρετο ἡ Ἑρρικέττα, νὰ μὴ ὑποψιθυρίζῃ ὅτι ὁ Σαρβὲ συνεδέετο πολὺ στενά μετὰ τῆς κυρίας Ἑρβλαί. Ὁ Ζαβουγιέ μάλιστα, ὃν ὁ Σαρβὲ εἶχε νικήσει κατὰ τὰς τελευταίας ἐκλογάς, ἔλεγεν ὅτι ἦσαν δεμένοι.

[Ἔπεται συνέχεια].

Ἱστορικαὶ Σημειώσεις

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Εἶνε πλέον παρ' ὅλων ἀνεγνωρισμένον ὅτι ὁ ἱστορικός, ὁ μέλλων νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως, ὅπως ἐμπρέπει εἰς τὴν θέσιν της, ὡς μέγα γεγονός τῶν αἰώνων, καὶ εἰς τὰς ὀκταετεῖς αὐτῆς περιπετειάς, δὲν εὐρέθη ἀκόμη. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου εἶνε ἐπίσης ἀνεγνωρισμένον ὅτι δὲν συνελέχθη ἀκόμη ἡ δέουσα ἱστορικὴ ὕλη. Αἱ ἐκδοθεῖσαι μέχρι τοῦδε ἱστορικαὶ καὶ μονογραφίαι δὲν δεικνύουσι τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν σπουδὴν τῶν γραψάντων, ὅπως δώσωσί τι εἰς τὴν διψασμένην περιέργειαν τῶν

ὁμογενῶν των καὶ διαψεύσεις καὶ διασκευὰς τῶν μὲν παρὰ τῶν δέ. Καὶ οἱ ξένοι ἐπίσης δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι τῶν ἐντοπιῶν. Ἀπεδείχθη ὅτι μόνον ἡ κατὰ τόπους ἔρευνα, ἡ ἀκριβὴς ἀναγραφὴ τῶν γεγονότων μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, ἡ παράστασις τῶν προσώπων, μέχρι καὶ τῶν μικροτέρων ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν τοποθεσιῶν εἰ δυνατόν ἢ περιγραφῆ, θὰ εἶνε ἡ κατάλληλος καὶ ἀψευδὴς ὕλη, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ δύναται τις νὰ βασισθῆ. Καὶ ὁ ἱστορικός — ὅποταν ἔλθῃ — μακρὰν τῆς ἐπηρείας τῶν μεγάλων προσώπων καὶ τῶν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων εἰς τὰ ὁποῖα προσέκρουσαν οἱ σύγχρονοι, λαμβάνων ἐκ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὕλης ὅτι ἡ ἀτάρακτος ἱστορικὴ αὐτοῦ κρίσις θεωρεῖ ὡς ἄξιον ἀναγραφῆς ἀπορρίπτων δὲ τὸ περιττόν, ζυγίζων καὶ ἐμβαθύνων εἰς τὰ αἴτια ὅσα παρεκίνησαν τὸν μὲν ἢ τὸν δὲ νὰ ἀναφέρῃ τοῦτο τὸ ὄνομα καὶ ὄχι ἐκεῖνο, τὴν τάδε περίστασιν καὶ ὄχι τὴν δεῖνα, νὰ παρασκευάσῃ οὕτω ἔργον τέλειον καὶ ἄξιον τῆς ἀποστολῆς του τῆς μεγάλης.

Ὅποσον δὲ διαφέρει ἡ τοπικὴ ἔρευνα ἀπὸ τῆς ἐξ ἀκουσμάτων ἀβεβαίων καὶ ἀτάκτων διηγήσεων ἀποδεικνύεται πασιφανῶς ἤδη. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους τοῦ Διάκου παρῆλθον μέχρι σήμερον ἐξήκοντα καὶ πλέον ἔτη καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα πολλοὶ ἔγραψαν καὶ ἐβιογράφησαν τὸν ἄνδρα. Παρ' ὅλων δὲ ἀναφέρεται ὡς αἰτία τῆς ἀλλαγῆς τοῦ βίου του, ἀπὸ ταπεινοῦ διακόνου εἰς κλέφτην, αἱ ἀσελγεῖς ὀρέξεις Τοῦρκου τινὸς ἀγα. Τοῦτο ὁμως ὄχι μόνον ἀμφισβητεῖται ἀλλὰ τελείως ἀγνοεῖται παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἀρτοτίνης, τῆς ἀληθινῆς πατρίδος τοῦ Διάκου, γερόντων καὶ νεωτέρων.

Ὅτι ὑπάρχει αὐτὴ ἡ παράδοσις, ὑπάρχει· ἀλλ' εἰς τὰ κατώτατα μόνον χωρὶς τῆς Δωριδος, ὅπου πιθανὸν νὰ ἐπλάσθη ἔπειτα, ὅτε ὁ Διάκος κατέχευε ὡς ἀρματωλὸς τὸ κῶλι τῆς ἐκεῖθεν ποταμίας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ διαφέρει ἀπὸ ὅσας ἔχουν γραφῆ τοιαύτας. Ἀναφέρεται δηλαδὴ ὅτι ὁ Φερχάτβης, ἰδὼν τὸν Διάκον ἐν τῇ Μονῇ ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ, καὶ οὗτος μετὰ ἀγῶνα ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τῶν χειρῶν του, τινὲς δὲ προσθέτουν ὅτι καὶ τὸν ἐφόνευσε. Ὡς ὁμως σώζεται αὕτη παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῶν χωρίων ἐκείνων, δερβέναγὰς τις περιερίχτο τὰ χωρία τοῦ νῦν δήμου Τολοφῶνος εἰσπράττων τὸ χαράτσι. Τὴν νύκτα ἐστάθμευσεν εἰς Στύλια χωρίον τοῦ δήμου Ποτιδανίας, ἐκεῖ δὲ ἤκουσε τὴν ὀνομαστὴν ὠραιότητα τοῦ διακόνου τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου. Ὁ δερβέναγας ἦτο φῦσει αἰμοβόρος καὶ αἰσχρὸς εἰς τὸ ἔπακρον. Ἔστειλε λοιπὸν εὐθὺς τέσσαρας τῶν Τζοχαντζάριδων ἀλβανῶν στρατιωτῶν του νὰ φέρωσι τὸν

διάκονον τῆς Μονῆς. Ὁ διάκονος ἀντέστη τὸ κατ' ἀρχάς ζητῶν τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπήκουσε καὶ τοὺς ἠκολούθησε. Τὴν νύκτα οἱ τζοχαντζάρηδες μετὰ τοῦ διακόνου φθάσαντες εἰς τὸ χωρίον Μάκρης τοῦ δήμου Τολοφῶνος ἐκόνευσαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ προκρίτου. Οὗτος ὁμως εἶπεν εἰς τὸν Διάκον τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἤθελεν ὁ δερβέναγας καὶ τὴν νύκτα θραύσας τὰ δεσμὰ του ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου καὶ ἔφυγεν εἰς τὰ ὄρη.

Ὅπως ὁμως εἶπομεν, ἡ παράδοσις αὐτῆ δὲν εἶνε καθόλου γνωστὴ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἄρτοτινης, ὁπόθεν ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου, ὅπου ὁ Διάκος διηκόνευσεν, ἀπέχει μόλις ἐν τέταρτον ὥρας. Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Διάκος ὅστις ἀπὸ τοῦ 1876 λαμπρῶς φερόμενος ἐνεκοιλόθη ὡς ἐπίθετον τοῦ ἥρωος τὸ ὄνομα, διότι ὁ πάππος του Κοῦστος εἶχε γυναικὰ του τὴν ἀδελφὴν τοῦ Διακόνου Σοφίαν, βεβαίωσι ὅτι οὐδὲ εἶχεν ἀκούσῃ καὶ ὁ πάππος του τὴν παράδοσιν αὐτὴν καὶ τὴν ἐθεώρει ὡς πλασθεῖσαν πολὺ μετέπειτα. Κατ' αὐτοὺς δὲ οὕτω πως λέγεται ὁ μοναστηριακὸς καὶ ἀρματωλικὸς βίος τοῦ Διακόνου, μέχρι τῶν παραμικροτέρων λεπτομερειῶν του καὶ τὸν ὁποῖον ἐπιτρέπεται νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς οἰκογενείας του ἀπορρέοντα.

Δεκαεξὶ ἢ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦτο ὁ Ἄθανάσιος ὅτε πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Καὶ δὲν προσῆλθε νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ νὰ διδασθῇ παρὰ τίνος καλογῆρου, ἐκπληροῦντος τὰ χρέη διδασκάλου, ὅπως συνέβαινε κατ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τουρκοκρατίας, τὴν Ὀκτάνηον καὶ τὸ Ψαλτήριον. Ὑπηρετεῖ ὁμως κάποτε τὴν Μονὴν καὶ τοὺς καλογῆρους, ἐκάστην δὲ ἑορτὴν προσήρχετο καὶ ἔψαλλεν ἐκεῖ ἢ ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον.

Μίαν φορὰν ἔτυχε νὰ περιοδεύῃ τὰ μέρη ἐκεῖνα ὁ Δεσπότης Λοιδωρικίου, ὡς ἐλέγετο τότε δλόκληρος ἡ σημερινὴ Δωρίς, ὅστις ἤκουσε τὸν Ἄθανάσιον λέγοντα τὸν Ἀπόστολον. Ὁ Δεσπότης ἐμαγεύθη ἐκ τοῦ σεμνοῦ ἤθους τοῦ νεανίου καὶ τῆς ἐξαισίας φωνῆς του, ὥστε τῷ ἐπρότεινε νὰ τὸν χειροτονήσῃ διάκονον. Ὁ νεανίας, ὅστις μόνον τὸν τίτλον Ἀναγνώστου ὠνευρεῖτο, ἐδέχθη χαρούμενος τὸν τίτλον τοῦ Διακόνου καὶ ἔμεινεν ἐν τῇ Μονῇ ἀφιερωθεὶς εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον.

Μετὰ καιρὸν, μίαν Κυριακὴν, ἔτυχε νὰ γίνεταί γάμος ἐν Ἄρτοτινῃ, ὅπου ἐπυροβόλουν ὄλοι, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, διασκεδάζοντες καὶ μαζῆ με αὐτοὺς καὶ ὁ Διάκος, ἐλθὼν ἐκ τῆς Μονῆς με τὸν κοντὸν τσάγγρον του. Ἐκ τινος πυροβολισμοῦ συνέβη νὰ φονευθῇ ὁ υἱὸς τῆς Κοντογιάννας. Αὕτη ἦτο ἐκ Κοσταρίτσας, κόμης τῆς Δωρίδος, δῦο ὥρας ἀπεχούσης τῆς Ἄρτοτινης, ἐξ ἰσχυρᾶς οἰκογενείας. Ὁ φόνος ἀπεδόθη παρ' ὅλων

ὁμοφώνως, τουρκῶν καὶ χριστιανῶν, εἰς τὸν Διάκον, ὅστις ἤρχισε νὰ κρύπτηται εἰς τὰ πέριξ ἐκ τῆς καταζητήσεως τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων, μὴ ἀποδυθεὶς ὁμως τὰ βῆσα καὶ ἐξακολουθῶν τὴν ἐν τῇ Μονῇ διακονίαν του.

Κατὰ τὴν 15 Αὐγούστου ἐτελεῖτο ἐν Ἄρτοτινῇ ἐπὶ τουρκοκρατίας λαμπρὰ πανηγύρις πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας, κατ' ἣν συνέρρεον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Δωρίδος πολυάριθμοι προσκυνηταί. Ὁ Διάκος πληροφορηθεὶς ὅτι δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀποσπάσματα ἐν τῇ πόλει, ἐφανερῶθη καὶ ἤρχισε μετ' ἄλλων νέων νὰ ῥίπτῃ τὸ λιθάρι, εἰς ἀπλωμά τι τῆς κόμης. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι εἶχον κρυφῆ εἰς τοὺς πλησίον βάτους καὶ ὅτε ἐνόμισαν εὐθετον τὴν περίστασιν ὤρμησαν πολυάριθμοι καὶ συνέλαβον τὸν Διάκον καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ Καφέτζον, καταδικωμένον καὶ τοῦτον δι' ἄλλα αἰτία. Αὐθημερὸν ἔφερον αὐτοὺς πρὸ τοῦ Φεράτ Ἐφένδη διοικητοῦ τοῦ Λοιδωρικίου, ὁ ὁποῖος ἔρριψεν ἀποφότερους εἰς μικρὰν φυλακὴν, τῆς ὁποίας ἀκόμη σώζονται ἐκεῖ τὰ χαλάσματα. Ὁ Διάκος εὐθὺς παρετήρησεν ὅτι τὸ σανίδιον τοῦ κιγκλίδωμα μικροῦ παραθύρου των ἦτο σεσηπός. Καὶ τὴν νύκτα ἔθραυσε διὰ τῆς χειρὸς του ἀθορύβως δύο σανίδας καὶ εὐσταλῆς καθὼς ἦτο καὶ λεπτός, ἐπήδησε πρὸς τὰ ἔξω, εἰδοποιήσας καὶ τὸν σύντροφόν του. Ὁ Καφέτζος ὁμως ἦτο χονδρὸς πολὺ καὶ δυσκίνητος, τῷ ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὁπῆς μέχρις οὗ ὁ Διάκος, ἔλκων αὐτὸν ἐκ τῶν ἔξωθεν, ἠδυνήθη νὰ τὸν σύρῃ, θραύσας τὰ δεσμὰ του. Ὁμοῦ δὲ διὰ νυκτὸς ἐξῆλθον τῆς πρωτευούσης καὶ λαβόντες τὰ ὄρη ἔφθασαν περὶ τὸ γλυκοχάραγμα εἰς τὸ λημέρι τοῦ ἀκουστοῦ τότε ἀνά τὴν Δωρίδα κλέφτου Τσαμ Καλόγηρου.

Ὁ Τσαμ Καλόγηρος οὗτος δὲν εἶνε ὁ ἐκ Χρυσοῦ Ἀλέξης Σισμάνης ἢ Καλόγηρος, ὁ ἀκμάσας κατὰ τέλος τῆς προηγουμένης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ἄλλος τις, ὅστις πρῶτην φορὰν ἤδη προκύπτει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀρματωλῶν. Καὶ δὲν εἶνε γνωστὸν ἀκριβῶς εἰς ποῖον χωρίον ἐγεννήθη εἶνε ὁμως ὁμολογημένον ὅτι κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. Ὁ ταῖρᾶς του συνεκροτεῖτο ἀπὸ ἐβδομήκοντα καλὰ παλληκάρια, μεταξύ τῶν ὁποίων συγκατεριθμοῦντο καὶ ὁ Γούλας καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος. Ὅτε οἱ δύο φυγάδες ἔφθασαν ἐκεῖ καὶ ἐζήτησαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν εἰς τὸν ταῖρᾶν, τὸν μὲν Καφέτζον ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἐκπλαγέντες ἐκ τοῦ παραστήματος του, τοῦ ἀρρενωποῦ· τὸν δὲ Διάκον κατὰ χάριν λέγοντες ὅτι καλὸς ἦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ νερό.

— Ἄει· καλὸς εἶσαι καὶ σὺ γιὰ τ' ἀσκή· εἶπον περιφρονητικῶς.

Μετ' ὀλίγον ὁμως ἐδόθη εἰς τὸν Διάκον ἄ-

φορμή να αποδείξει ὅπως τὸ ἐναντίον. Διότι γενομένης ἐν Ζελίστᾳ, κώμη τῶν Κραβάρων, συμπλοκῆς κρατερᾶς μεταξύ τῶν κλεφτῶν καὶ πολυαριθμῶν τούρκων, διεσκορπίσθησαν τέλος οἱ κλέπται, καταπισθέντες ἐκ τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Καπετάνιος ὅμως ἐπληρώθη εἰς τὸν πόδα δεινῶς καὶ ἤθελεν αἰχμαλωτευθῆ. Ἄλλ' ὁ Διάκος μείνας ἐκεῖ, κατάρθρωσε διὰ τῆς τόλμης του νὰ λάβῃ ἐπ' ὤμων τὸν πληρωθέντα καὶ διερχόμενος διὰ μέσου αὐτῶν ξιφῆρας νὰ φθάσῃ σῶς μετ' αὐτοῦ εἰς Γραμμένην Ὁξιάν. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶνε ῥάχη ὑψηλῆ, κατάφυτος ἀπὸ ὄξυας, ἀπέχουσα δύο ὄρας τῆς Ἀρτοτίνης. Ἐκεῖ συνήχθησαν μετ' ὀλίγον καὶ οἱ διασπαρέντες κλέφται καὶ ἐνώπιον ὄλων ὠμολόγησεν ὁ Τσαμ. Καλόγηρος τὴν ἔξοχον ἀνδρείαν τοῦ Διακού, ὑποδείξας ἐν ὄρα θανάτου του αὐτὸν ὡς διάδοχόν του.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ κλέφται, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς συντόνου καταδιώξεως τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων, διεμοιράσθησαν εἰς μπουλουκία. Ἐν μπουλουκίᾳ ἀπετέλεσαν τότε ὁ Διάκος, ὁ Γούλας καὶ ὁ Σκαλτσοδήμος ἐξ Ἀρτοτίνης καὶ οὗτος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται παρὰ τῶν ἐντοπιῶν ὅτι καὶ κατὰ τὸν ἀρματωλικόν του βίον καὶ ἔπειτα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1827, ὅτε ἀπέθανε, δὲν ἐπροσκύνησε καθόλου εἰς τοὺς τούρκους. Οἱ νέοι οὗτοι μπουλουξίδες, κατ' ἀρχὰς δὲν ἐφαίνοντο ἔχοντες σκοπὸν τινα παρὰ περιωρίσθησαν εἰς στενὸν τινα ἄδοξον κύκλον. Διότι πρῶτος ὁ Σκαλτσοδήμος συνέλαβε καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὰ ὄρη τὸν Παπαδημητρίου, πρόκριτον Κάτω Μουσινίτσας, συγγενῆ τοῦ Διακού μετ' ὁποῖον εἶχεν ἀφορμὰς δυσαρρεσκείας. Ὁ Διάκος παρεπονέθη εἰς τὸν Σκαλτσοδήμον, ἀπειλῶν ὅτι ἐν περιπτώσει μὴ ἀπολύσεώς του θὰ συνελάμβανε καὶ οὗτος ἰδικούς του συγγενείς.

—Ψῆσέ τους καὶ φά τους· εἶπεν ὁ Σκαλτσᾶς ἀδιαφόρως.

Τότε ὁ Διάκος λαβὼν δέκα παλληκάρια διηυθύνθη εἰς τὴν Βίγλαν, ῥάχην ὑψηλὴν πλησίον τῆς Ἀρτοτίνης. Ἐκεῖ ἀφήσας ἀναμένοντα τὰ παλληκάρια του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν κωμόπολιν τὴν νύκτα καὶ συνέλαβε τὸν συγγενῆ τοῦ Σκαλτσοδήμου Τρυπαναγνώστην. Οὗτος ἐνῶ ἐσύρετο ἡμίγυμος ἀντέστη τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Διακού ἀνεπιτυχῶς. Ἄλλὰ σπεύσαντες οἱ σύντροφοι ἔσυρον καὶ ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸ ἴδιον λημέρι, ὅπου καὶ ὁ Σκαλτσοδήμος εἶχε τὸν ἰδικόν του. Ἐκεῖ δὲ συμφιλιωθέντες τότε ἀπέλυσαν ἀμφοτέρους.

*

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθεν εἰς τὸν Διά-

κον ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του καὶ ἐνὸς ἀδελφοῦ του, τοῦ Ἀποστόλη. Ὁ Διάκος εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Δῆμον, τὸν ἐπικληθέντα Μασσαβέταν καὶ τὸν Ἀποστόλην· δύο δὲ ἀδελφάς, τὴν Καλομοίραν καὶ τὴν Σοφίαν. Ὁ πατὴρ μετὰ τοῦ Δήμου καὶ τοῦ Ἀποστόλη εἶχον ἀσπασθῆ τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ ἔτυχε νὰ εἶνε τότε μετὰ τῶν ποιμνίων των εἰς τὰ χειμαδιὰ. Πρωίαν τινὰ εἶχον ἐπισκεφθῆ αὐτοὺς δέκα ἐκ τῶν περίξ κλεφτῶν εἰς τοὺς ἑποίους προσέφερον τὴν καρδάραν πλήρη γάλακτος νὰ πίουιν. Ἄλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἔτυχε νὰ διέρχεται τὸν δρόμον ἀπόσπασμα τουρκικὸν κατὰ τοῦ ὁποίου ὤρμησαν οἱ σκύλοι ὑλακτοῦντες. Οἱ κλέφται ἐνόησαντες ἐκ τῶν ὑλακῶν ἐτράπησαν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου εἰς φυγὴν, οἱ δὲ σκύλοι ἀφήσαντες τοὺς τούρκους ὤρμησαν ἐπ' αὐτῶν. Τότε οἱ τούρκοι ἐπλησίασαν εἰς τὴν καλύβην καὶ παρατηρήσαντες τὴν καρδάραν καὶ τὰ κοχλιαρία καὶ τὰς σειρὰς τοῦ γάλακτος τὸ ὁποῖον ἀπέσταζεν ἐκ τῶν κοχλιαρίων καθ' ἣν ὥραν ἔπινον δίκην ἀκτινῶν ἐπὶ τῶν χόρτων περίξ, ὑπωπτεύθησαν εὐθὺς καὶ συλλαβόντες τὸν γέροντα καὶ τὸν Ἀποστόλην ἔφεραν αὐτοὺς δεσμίους εἰς Πατρατζίκι. Ὁ Δῆμος ἔτυχε ν' ἀπουσιάζῃ τότε καὶ οὗτος ἐσώθη. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι τὴν ἰδίαν νύκτα ἀπέθανον ἐν τῇ φυλακῇ εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε φονευθέντες παρὰ τῶν Τούρκων.

Ὁ Διάκος μαθὼν τὸν θάνατον αὐτῶν ἤρχισε νὰ ζητῆ ἐκδίκησιν, ἐπιπίπτων κατὰ πολλῶν ἀποσπασμάτων, τὰ ὁποῖα διεσκορπίζον καὶ συνέτριβον οἱ κλέφται. Καὶ τότε πρῶτον ἤρχισαν νὰ ἐγείρωσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἀρματωλικίου τοῦ τόπου. Οἱ τούρκοι ἀγάδες καὶ οἱ πρόκριτοι ἐπέμενον ἀρνούμενοι. Ἄλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐπιδραμόντες οἱ κλέφται εἰς τὰ Μπαϊρία, τοποθεσίαν πλησίον τῆς Ἀρτοτίνης, συνέλαβον τὴν Κρουστάλλω τοῦ Μπαμπαλῆ.

Ὁ Μπαμπαλῆς οὗτος ἦτο πρόκριτος ἰσχυρὸς τῆς Δωρίδος, ἐγεώργει δὲ τότε ἐκεῖ τοὺς ἀγρούς του μετὰ τῶν θυγατέρων. Διότι τότε ὅπως ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Ρούμελης, αἱ γυναῖκες καὶ ὄργωνουν καὶ σπείρουν καὶ σκάπτουν τοὺς ἀγρούς καὶ ἐν γένει ἐκτελοῦν τὰς βαρυτέρας τῶν ἀνδρῶν ἐργασίας. Ἡ Κρουστάλλω ἦτο ἡ νεωτέρα καὶ ἡ ὠραιότερα κόρη τοῦ Μπαμπαλῆ, ἀδελφοποιτῆ δὲ τοῦ Διακού. Ταύτην συλλαβόντες ἔφερον οἱ κλέφται εἰς τὸ λημέρι των, ὅπερ εἶχον ἐπὶ τῆς Καρυᾶς, τοποθεσίας ὄχυρᾶς, κατάφυτου ἀπὸ πλατάνους, τρεῖς ὥρας ἀπεχούσης τῆς Ἀρτοτίνης. Καὶ παρήγγειλαν εἰς τὸν Μπαμπαλῆν ἐὰν θέλῃ τὴν κόρην του, νὰ ἐνεργήσῃ εἰς Λοιδωρίκιον ὅπως δῶθῃ εἰς αὐτοὺς τὸ ἀρματωλικί. Τὴν σύλληψιν δὲ ταύτην ἀναφέρει καὶ τὸ ἀκόλουθον τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον εἰς ὅλας τὰς συλλογὰς ἔχει δημοσιευθῆ ἑλληπές.

τὴν δὲ Κρουστάλλω ἀναφέρει ἐσφαλμένως ὡς παπαδοπούλαν πάντοτε.

Ὅλα τὰ δένδρα τὴν αὐγὴν δροσά 'νε φορτωμένα
Κ' ἐμένα τὰ 'ματάκια μου δάκρυα γιομισμένα,
Γιατὶ κοιμούνται μοναχὰ καὶ συντροφιά δὲν ἔχουν.
'Ἐχουν τὰ δένδρα συνοδίᾳ καὶ τὰ πουλιά κουβέντα.
Μέσ' ἔς τῆς Καρυᾶς τὸν ἔλατο κάθεται ὁ Σκαλτσοδῆμος
Μὲ τὴν Κρουστάλλω ἐστὸ πλεῦρόν με τὴν Μπαμπαλοπούλαν,
'Ὁ Διάκος ἀπ' τὴν μιὰ μεριά κί' ὁ Γούλας ἀπ' τὴν ἄλλη.
Κί' ὁ Διάκος ὁ σταυραδερφός ἔς τὰ 'μάτια τὴν τηράει:
— Τί με τηρᾷς, μπρὲ Διάκε μου καὶ σὺ σταυραδερφέ μου,
'Ἐμένα τῶχ' ἢ τύχη μου, τῶχει τὸ ριζικό μου
Νὰ γένω στρώμα τοῦ Σκαλτσᾶ, προσκέφαλο 'δικό σου.

Τῆς Καρυᾶς ὁ ἔλατος εἶνε γηραιὰ ἐλάτη, ὑψηλὴ, παχύσκιος καὶ γιγαντιαία, σωζομένη ἀκόμη ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἐκείνης καὶ διακρινομένη διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκεῖ ἐλατῶν. Ἡ Κρουστάλλω ὅμως εὐρήθηκε μεταξὺ τῶν κλεφτῶν σεβασμὸν καὶ περιποίησιν μεγάλην μέχρις οὗ μετὰ δύο ἐβδομάδας ἀπελυθῆ· κατορθώσαντος τοῦ πατρὸς τῆς νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ ἐν Λοιδωρικίῳ τοῦρκοι ἐπισήμως αὐτοὺς ἀρματωλοὺς.

*

'Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει τὸ στάδιον τοῦ Διακού ὡς ἀληθοῦς ἀρματωλοῦ. Ἡ ἀρχηγία ἐδόθη εἰς τὸν Σκαλτσοδῆμον, καθὸ γηροντότερον καὶ σεβαστότερον, ὅστις ἔλαβε τὸ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μορνοποτάμου κόλι. Ὁ Γούλας καὶ Διάκος ἔλαβον τὰ ἐπάνω κόλια, τὰ ἀκολουθοῦντα τὸν ροῦν τοῦ Μόρνου ἀπὸ τῶν δύο πηγῶν του, ἀμφοτέρωθεν τῶν Βαρδουσιῶν.

'Ἐπὶ δύο τρία ἔτη εἴτησαν οὕτω ἡσυχοὶ οἱ ἀρματωλοὶ, ἕκαστος εἰς τὸ κόλι του, ἀναγνωρίζοντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σκαλτσοδῆμου οἱ σύντροφοι καὶ σεβόμενοι αὐτὸν πάντοτε. Ἐπειδὴ ἐκ τῆς παλαιᾶς ἔχθρας τῶν πρὸς τοὺς Τοῦρκους συναντώμενοι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ συμπλακῶσιν, οἱ ἀγάδες Λοιδωρικίου καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος, συνεννοηθέντες ἀπεφάσισαν ποτέ νὰ μὴ συνέρχωνται ἐπὶ τὸ αὐτὸ τζοχαντζαρέοι καὶ ἀρματωλοὶ, τὰ δὲ ἀποσπάσματα τὰ φυλάσσοντα τοὺς δρόμους καὶ τὰ δερβένια ν' ἀπέχῳσι πάντοτε ἀπ' ἀλλήλων ὡς δύο τουφεκίων τόπον. Ἐννοεῖται ὅτι συχνάκις οἱ ἀρματωλοὶ ἔμενον ὅπου ἦσαν, καὶ οἱ Τοῦρκοι πάντοτε ἔφευγον ἀπ' ἐμπρός των, σπεύδοντες νὰ δώσωσι τόπον τῇ ὀργῇ.

Ἡδὴ ὅμως ἤρχιζε νὰ συλλαμβάνη τὸ κατὰ τῆς Πύλης βούλευμά του ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ συνεκάλεσεν εἰς τὴν ἑδρὰν του, εἰς σύσκεψιν, ὅλους τοὺς ὄπλαρχηγούς Ἀλβανοὺς καὶ χριστιανούς. Μεταξὺ τούτων συνεκάλεσε καὶ τὸν Σκαλτσοδῆμον, ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὸ ἀρματωλικὸ Λοιδωρικίου. Ἄλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος ἔστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Διάκον,

ὅστις ἔμεινεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ἐσχέτισθη ἐκεῖ τότε πρῶτον μετὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου καὶ τῶν ἄλλων ὄπλαρχηγῶν.

Ὅτε ὁ Διάκος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἀρματωλικὸ, ἤρχισε ν' ἀναφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ ἐπισκιάζεται τοῦ Σκαλτσοδῆμου τὸ ὄνομα. Ὁ λαός, τοῦρκοι καὶ χριστιανοί, ἀπὸ κοινοῦ ἐσέβοντο καὶ ἠγάπων αὐτόν. Οἱ πρόκριτοι τῶν ὑπ' αὐτὸν χωρίων ἐπήνουν τὴν ἄμεμπτον διαγωγὴν καὶ τὸν ἱποτικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνδρείαν του, τὰ δὲ καλληκάρια του ἦσαν ἔτοιμα νὰ θυσιασθῶσι δι' αὐτόν. Ὁ Σκαλτσοδῆμος ἐμάνθανε πάντα ταῦτα, παραινούμενος δὲ καὶ ὑπὸ ραδιοῦργων ἐχθρῶν τοῦ Διακού, ἤρχισε νὰ ὑποπτεῖται αὐτὸν ὅτι ἐμελέτα νὰ τὸν φονεύσῃ ἵνα λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. Ἡ δυσπιστία του αὕτη ἐφάνη κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Παναγίας, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1819-20 ὅτε ἐπορεύθησαν καὶ οἱ δύο ἐκεῖ, ἕκαστος ἀπὸ τὸ κόλι του, ὅτε οὗτος οὐδὲ ἐχαίρηται καὶ τὸν Διάκον. Καὶ ὅτε ὁ Διάκος ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχρότητός του, ὁ Σκαλτσοδῆμος τῷ εἶπε καθαρὰ τὰς ὑποψίας του. Ὁ Διάκος διεμαρτυρήθη ἐντόνως, ζητῶν νὰ φέρῃ ἐμπρός του τὸν καταμηνυτὴν νὰ ὁμολογήσῃ.

— Τί τὸ θές; εἶπεν ὁ Σκαλτσοδῆμος δυσπίστως· δύο ἄτια σ' ἓνα ταβλᾶ δὲν κάνουν. Ἡ ἐγὼ νὰ φύγω ἢ ἐσύ.

— Φεύγω ἐγὼ, καπετάνιε· εἶπεν ὁ Διάκος εὐσεβάστως.

Καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ἀποχαιρετήσας τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη φίλον καὶ συναγωνιστὴν του, παρητήθη τῆς ὄπλαρχηγίας καὶ ἔφυγε μεθ' ἑνὸς μόνου συντρόφου, τοῦ Περγλίγκα, εἰς Λεβαδείαν. Ἐκεῖ εὗρε τὸν φίλον του Ὀδυσσεᾶ, ὄπλαρχηγὸν Λεβαδείας ἀπὸ τοῦ 1816, ὅστις τὸν ἐφιλοξένησε μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν διώρισε πρωτοπαλλήκαρόν του.

ΑΝΑΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΦΩΤΟΣ ΕΝ ΤΩ ΚΥΝΗΓΙΩ

Γνωστὸν εἶνε ὅτι τὰ πτηνά, ὑπὸ ἐνστίκτου ὠθοῦμενα, διευθύνονται πάντοτε πρὸς πᾶσαν φωτεινὴν πηγὴν, ἐστὶν ἀντανακλαστικὰ κάτοπτρα, καὶ ὅτι διὰ κατόπτρων περιστροφικῶν ἢ ἀντανακλαστικῶν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου προσελκύονται οἱ κορυδαλοὶ ὑπὸ τὰς βολὰς τῶν κυνηγῶν.

Ἐν Καναδᾷ καὶ τισι τῶν πολιτειῶν τῆς βο-